

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องระเบียบวิธีการบรรเลงเพลงเรื่องนางหงส์ของบ้านจรรย์นาฏ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องการสืบทอดเพลงเรื่องนางหงส์บ้านจรรย์นาฏ และศึกษาระเบียบวิธีการบรรเลงเพลงเรื่องนางหงส์ที่สำคัญของบ้านจรรย์นาฏ ผลการวิจัยพบว่าวงpipatนางหงส์ของบ้านจรรย์นาฏได้ถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีให้กับนักดนตรีที่มีชื่อเสียงในปัจจุบันได้แก่ บ้านอรุณฤกษ์ บ้านใหม่ทางกระเบน และครูบุญยงค์ ครูบุญยัง เกตุคง

เพลงเรื่องนางหงส์ของบ้านจรรย์นาฏที่สำคัญได้รับการถ่ายทอดจากครูเพชร จรรย์นาฏ ได้แก่ เพลงนางหงส์ หกชั้น เพลงนางหงส์สามชั้น เพลงนางหงส์ สองชั้น เพลงเรื่องแสนสุขสวาท และเพลงเรื่องเทพบรรทม โดยร้อยเรียงเพลงให้เอื้อต่อศักยภาพของนักดนตรีโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพลงเรื่องเทพบรรทม ประกอบด้วยเพลงนางหงส์ หกชั้น เตี้ยวรรณาดเอกเพลงเทพบรรทม สามชั้น เพลงเร็ว เพลงฉิ่ง เพลงเร็ว เตี้ยวรรณาดมุล่ง เพลงภาษา เพลงเร็วบรรทัด และลูกหมด ผู้วิจัยพบว่าเพลงเรื่องเทพบรรทมนี้เป็นเพลงเรื่องที่โดดเด่น เป็นการแสดงทักษะอันเป็นเลิศของนักดนตรีบ้านจรรย์นาฏได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากเป็นเพลงที่ต้องใช้กำลังในการบรรเลงมาก มีการบรรเลงเดี่ยวเพื่ออวดฝีมือของนักดนตรี เป็นต้นแบบของการบรรเลงเพลงเรื่องนางหงส์สำหรับนักดนตรียุคใหม่ ส่งต่อเรื่องการสืบทอดและเป็นที่ยอมรับในวงการดนตรีไทยถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: ระเบียบวิธีการบรรเลง/ เพลงเรื่องนางหงส์/ บ้านจรรย์นาฏ

Abstract

This thesis is a qualitative research involving Performance Methods Of Phleng Raung Nang Hong By Ban Junyanart, aims to study the transmission of Phleng Raung Nang Hong in Ban Junyanart's school including methods and regulations of the selected Phleng Raung Nang Hong performance of Ban Junyanart's school. The information were collected by observation and interview persons including collected the academic papers. The study reveals that the Pipat Nang Hong ensemble of Ban Junyanart's school has been transmitting the knowledge of music from the several schools: Ban Attakrit, Ban Mai Hang Kra Ben and Kru Boonyong-Boonyung Kedkong.

The important Phleng Raung Nang Hong of Ban Junyanart's school were transmitted from Kru Petch Junyanart consists Phleng Nang Hong Hok Chun, Phleng Nang Hong Sam Chun, Phleng Nang Hong Song Chun, Phleng Raung Sansud Sawat, Phleng Raung Thep Buntom which were arranged according to the musician's ability, especially the Phleng Raung Thep Buntom comprises: Phleng Nang Hong Hok Chun, Thep Buntom for Ranat Ek solo piece, Phleng Rew, Phleng Ching, Phleng Rew, Phleng Ching Mulong solo piece, Phleng Pasa, Phleng Rew Borrated and Lukmod. Therefore the Phleng Raung Thep Buntom is the most outstanding one to completely present the musician skills, the musicians perform with a lot of energy use, and there are solo pieces. The Phleng Raung Thep Buntom shows the composer's intellect which can be the model for composing the Phleng Raung Nang Hong in a new age of Thai classical music society.

KEYWORDS: Methods/ Phleng Raung Nang Hong/ Ban Junyanart

* นิสิตระดับมหาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางค์ไทย ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, naltiuazz@gmail.com

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, peenai2004@hotmail.com

บทนำ

ดนตรีไทยเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนไทยมาแต่ครั้งโบราณ นับตั้งแต่การเกิด อุปสมบท เข้าพิธีสมรส และประเพณีเกี่ยวกับการตาย โดยแต่ละงานจะมีการใช้วงดนตรีที่ต่างกันออกไปตามขนบธรรมเนียมและรูปแบบเพลงที่ใช้ เช่น ในพิธีกรรมโดยทั่วไปมักใช้วงปี่พาทย์พืธี พืธีแต่งงานมักใช้วงเครื่องสายหรือวงมโหรีบรรเลงขับกล่อม และในพิธีเกี่ยวกับความตายมักใช้วงดนตรีบรรเลงประกอบศพ ได้แก่ วงปี่พาทย์มอญ และวงปี่พาทย์นางหงส์

การประโคมศพในภาคกลางตามแบบแผนและประเพณีตั้งแต่โบราณมักจะนิยมบรรเลงด้วยวงปี่พาทย์นางหงส์ ซึ่งเป็นวงดนตรีที่โบราณจารย์ทางด้านดุริยางค์ไทยได้คิดผสมและปรับปรุงให้สมบูรณ์ขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4¹ โดยเกิดจากการรวมกันของวงปี่พาทย์พืธีและวงบัลลวย มีการนำเพลงหลาย ๆ เพลงนำมาเรียงร้อยต่อกัน ประกอบกันเป็นเพลงเรื่องนางหงส์อัตราจังหวะสองชั้น क्रमดนตรี ตราโมท และครุวิเชียร กุลตันต์ ได้ระบุไว้ในหนังสือฟังและเข้าใจเพลงไทยว่า

เพลงเรื่องนางหงส์ซึ่งเป็นอัตรา 2 ชั้นนั้น มีเพลงหลายเพลงเรียงติดต่อกัน เริ่มต้นด้วยเพลงพราหมณ์เก็บหัวแหวน เพลงสาวสอตแหวน เพลงแสนสุดสวาทและเพลงแมลงวันทอง เพลงแมลงวันทองนั้นมีอยู่ 2 ตอน ดำเนินทำนองท่อนแรกต่างกัน บางท่านจึงแยกเรียกทำนองในตอนแรกเป็นอีกเพลงหนึ่งว่า เพลงแมลงปอทอง²

ผู้วิจัยพบว่าเพลงที่นำมาเรียงร้อยต่อกันประกอบด้วยเพลงพราหมณ์เก็บหัวแหวน เพลงสาวสอตแหวน เพลงแสนสุดสวาท และเพลงแมลงวันทอง ซึ่งมีท่วงทำนองที่สอดคล้องกลมกลืนกัน การบรรเลงประโคมศพจะใช้หน้าทับนางหงส์ สองชั้นในการกำกับจังหวะ ครุบุญช่วย แสงอนันต์ ได้กล่าวถึงการใช้หน้าทับในเพลงนางหงส์ว่า

เพลงเรื่องนางหงส์ก็ใช้หน้าทับนางหงส์เลย อัตราจังหวะต่าง ๆ ก็เปลี่ยนขยายไปตามเพลงทั้งสามชั้นหกชั้น แล้วเราจะใช้กลองทัดเวลาประโคม ส่วนมากเขาใช้กลองทัด ที่เขาตี ครึม ครึม กันนั้นแหละ พอมาเป็นเพลงเรื่องหลาย ๆ อย่างเขาก็ใช้กลองมลายูตรงนั้น ใช้ไม้ตีตึง ถึงถึง ตึง ถึงถึง ไปเรื่อยเลย³

การประโคมในพิธีศพจะใช้เพลงนางหงส์บรรเลงประโคมอยู่เสมอ จากนั้นจึงมีการประพันธ์เพลงเรื่องประเภทเพลงนางหงส์เกิดขึ้นอีกมากมาย โดยเกิดขึ้นจากปรมาจารย์ของแต่ละสำนักดนตรีได้นำบทเพลงต่าง ๆ มาร้อยเรียงต่อกันตามทฤษฎีของเพลงเรื่อง อันเป็นหนึ่งในแบบแผนทางดุริยางค์ไทย เพลงเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ก็มีลักษณะที่ต่างกันไป ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของสำนักดนตรีนั้น ๆ เช่น สำนักหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) สำนักบ้านพาทย์โกสอ บ้านดุริยประณีต บ้านจรรย์นาฏ เป็นต้น

บ้านจรรย์นาฏ เป็นตระกูลนักดนตรีปี่พาทย์สืบเชื้อสายมาจากครูเพชร จรรย์นาฏ ซึ่งเป็นครูผู้มีชื่อเสียงด้านการบรรเลงปี่พาทย์มาแต่เดิม ท่านเคยเป็นหนึ่งในนักดนตรีของวังบูรพาภิรมย์และได้ย้ายออกมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำนักดนตรีแห่งนี้ถือได้ว่ามีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางมากสำนักหนึ่งแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีศิษยานุศิษย์ผู้มีความสามารถในการเชิดดนตรีอยู่มากมาย โดยในปัจจุบันรับงานบรรเลงปี่พาทย์ในงานมงคลและงานอวมงคลด้วย แบ่งเป็นวงปี่พาทย์พืธี วงปี่พาทย์เสภา วงปี่พาทย์มอญ และวงปี่พาทย์นางหงส์ ซึ่งตามงานอวมงคลในยุคสมัยนี้ ชาวบ้านนิยมว่าจ้างวงปี่พาทย์มอญไปบรรเลงอยู่เสมอ เนื่องจากวงปี่พาทย์มอญนั้นประกอบด้วยเครื่องดนตรีที่ดูยิ่งใหญ่และสวยงาม จึงเป็นที่พอใจของชาวบ้านมากกว่า ส่งผลกระทบให้วงปี่พาทย์นางหงส์ถูกลดบทบาทลงไปไม่น้อย ผู้วิจัยเห็นควรที่จะศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องกับวงปี่พาทย์นางหงส์บ้านจรรย์นาฏ เพื่อบันทึกรวบรวมให้เป็นประโยชน์แก่การค้นคว้าและเพิ่มพูนความรู้ในการเป็นนักวิชาชีพนักร้องไทยต่อไป

1. กระทรวงศึกษาธิการ, *สังคีตนิยม* 1. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2526), 11.
2. มนตรี ตราโมท และวิเชียร กุลตันต์, *ฟังและเข้าใจเพลงไทย*. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยเชม, 2523), 359.
3. บุญช่วย แสงอนันต์, “การใช้หน้าทับในเพลงนางหงส์,” สัมภาษณ์โดย สุวิชา พงษ์เกิดลาภ, 21 ตุลาคม 2559.

วัตถุประสงค์และขอบเขตของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอดเพลงเรื่องนางหงส์บ้านจรรย์นาฏ
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการร้อยเรียงเพลงเรื่องนางหงส์ที่สำคัญของบ้านจรรย์นาฏ

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาบริบทต่าง ๆ เกี่ยวกับวงปี่พาทย์นางหงส์บ้านจรรย์นาฏโดยรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์สถาบัน
การศึกษาต่าง ๆ จากสถานที่สืบค้นข้อมูล ดังนี้

- หอสมุดแห่งชาติ
- สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- หอสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- หอสมุดดนตรีไทย อาคารศิลปวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- หอสมุดดนตรี จิว บางซื่อ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ศูนย์รักษาศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

2. สัมภาษณ์ข้อมูลและต่อเพลงจากบุคคลสำคัญที่เป็นทายาทตระกูลจรรย์นาฏ ดังนี้

- ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏ นักดนตรีอิสระ ผู้ดูแลวงปี่พาทย์บ้านจรรย์นาฏในปัจจุบัน และเป็นอาจารย์ภาควิชาดนตรี
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปัจจุบันอายุ 58 ปี เชี่ยวชาญการบรรเลงเครื่องดนตรีปี่พาทย์
- ครูไพรัตน์ จรรย์นาฏ ดุริยางคศิลป์อาวุโส สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ปัจจุบันมีอายุ 56 ปี เชี่ยวชาญการบรรเลง
เครื่องดนตรีปี่พาทย์

3. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านดนตรีไทย ดังนี้

- ครูฉลาก โพธิ์สามต้น ปัจจุบันเป็นอาจารย์พิเศษสาขาวิชาดนตรีไทย ภาควิชาศิลปนิเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ อายุ 79 ปี มีความเชี่ยวชาญด้านฆ้องวงเล็ก
- ครูบุญช่วย แสงอนันต์ ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ปัจจุบันอายุ 72 ปี มีความเชี่ยวชาญด้าน
เครื่องหนัง
- ครูปั๊ม คงลายทอง อดีตหัวหน้ากลุ่มดุริยางค์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย ปัจจุบันอายุ 64 ปี
มีความเชี่ยวชาญด้านเครื่องเป่า

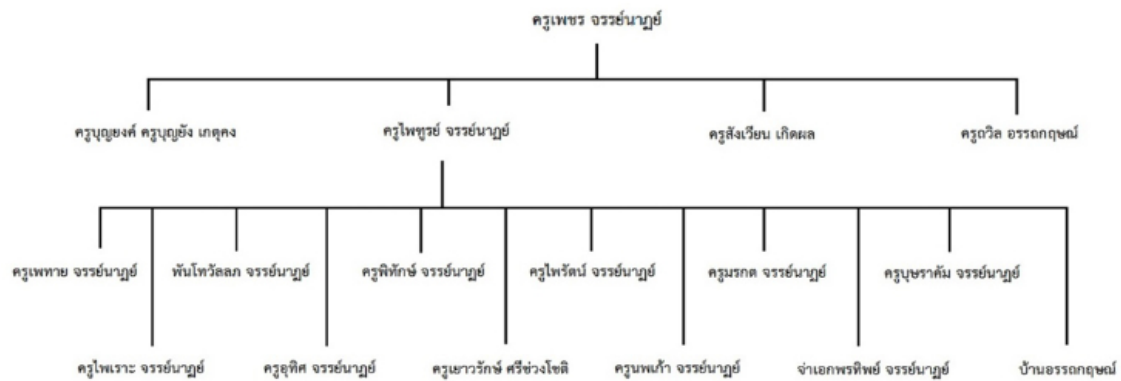
4. เรียบเรียงและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ จัดทำเป็นรูปเล่ม

ผลการวิจัย

วงปี่พาทย์บ้านจรรย์นาฏเป็นวงดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป ตั้งอยู่บริเวณวัดจอมเกษ ตำบลยายเย อำเภอบางปะหัน จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา หัวหน้าวงคนแรกคือครูเพชร จรรย์นาฏ สืบทอดมายังครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏผู้เป็นบุตรชาย ซึ่งในยุคนั้นมีศิษย์ผู้มีฝีมือเป็น
นักดนตรีที่มีชื่อเสียงหลายท่าน เช่น ครูบุญยงค์ เกตุคง ครูบุญยัง เกตุคง ครูสังเวียน เกิดผล ครูถวิล อรรถกฤษณ์ เป็นต้น⁴ อีกทั้งยังมีบรรดาลูกศิษย์

4. ไพรัตน์ จรรย์นาฏ, “วงปี่พาทย์บ้านจรรย์นาฏ,” สัมภาษณ์โดย สุวิชา พงษ์เกิดลาภ, 20 เมษายน 2558.

ในเขตอำเภอบางปะหันและอำเภอใกล้เคียง รวมไปถึงนักดนตรีจากจังหวัดในพื้นที่ภาคกลางเดินทางมารำเรียนวิชาดนตรีที่บ้านอีกมากมาย ทั้งจังหวัด
อ่างทอง นนทบุรี ปทุมธานี ราชบุรี เพชรบุรี สมุทรสงคราม และกรุงเทพมหานคร

ภาพสายการสืบทอดความรู้บ้านจรรย์นาฏย์

ที่มา: สุวิชา พงษ์เกิดลาภ

การถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ได้สืบทอดจากครูเพชร จรรย์นาฏย์มาสู่ครูโพธิ์ จรรย์นาฏย์จนมาถึงรุ่นครูยุคปัจจุบันด้วยวิธีการสอนแบบปากต่อปาก ใช้การสาธิตให้ผู้เรียนดูแล้วปฏิบัติตาม โดยผู้เรียนจะต้องผ่านการเรียนเพลงชุดโหมโรงเช้า โหมโรงเย็น เพลงเรื่องขึ้นพื้นฐาน เพลงเสภา เพลงเถา และเพลงเกร็ดต่าง ๆ จนมีทักษะฝีมือที่ดีในระดับหนึ่งจึงจะสามารถเรียนเพลงเรื่องนางหงส์ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของครูผู้สอนด้วย⁵ ปัจจุบันที่บ้านจรรย์นาฏย์ยังคงถ่ายทอดเพลงเรื่องนางหงส์ให้แก่ลูกศิษย์เรื่อยมา โดยมีครูผู้เป็นทายาทของตระกูลจรรย์นาฏย์เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงคนสำคัญ ได้แก่ ครูสุทิศ ครูพิทักษ์ ครูไพบรณ์ ครูพนแก้ว ครูมรกตและจำเริญพรทิพย์ จรรย์นาฏย์

เมื่อมีการประโคมในพิธีศพยุคสมัยก่อน บ้านจรรย์นาฏย์จะนำทั้งวงปี่พาทย์มอญและวงปี่พาทย์นางหงส์ไปบรรเลงที่งานนั้นด้วยกันในคราวเดียว โดยแต่ละคืนสามารถประโคมทั้งเพลงมอญและเพลงนางหงส์ได้ ครูฉลาก โพธิ์สามต้น ผู้มีศักดิ์เป็นน้องเขยของครูโพธิ์ จรรย์นาฏย์ และมีประสบการณ์ได้ร่วมบรรเลงเพลงเรื่องนางหงส์กับบ้านจรรย์นาฏย์ได้เล่าว่า

สมัยนั้นผมหนุ่ม ๆ ก็เคยไปเล่นกับเขานะ แต่ไม่กี่ครั้งหรอก เขาเล่นเครื่องมอญก่อน คืนแรกเล่นเครื่องมอญก็ประโคมย่ำคำเลย พอมาอีกคืนก็ตั้งนางหงส์ย่ำไทย ที่เขาตั้งนางหงส์แล้วออกสืบสองภาษานั้นแหละเขาเรียกย่ำไทยทั้งแขก ลาว จีน เขมร พวกภาษาทั้งหลาย แล้วก็มโหรีละ มีเพลงเรื่อง รู้สึกเรื่องเทพบรรทมเขาก็เล่น⁶

การบรรเลงเพลงนางหงส์ในงานสวดพระอภิธรรมนั้น คืนแรกบ้านจรรย์นาฏย์มักจะประโคมย่ำคำด้วยวงปี่พาทย์มอญ แล้วคืนถัดไปจะประโคมด้วยวงปี่พาทย์นางหงส์ ใช้เพลงนางหงส์ต่อดด้วยเพลงชุดสืบสองภาษาและบรรเลงเพลงเรื่องอีกด้วย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบประเด็นสำคัญเกี่ยวกับนักดนตรีผู้บรรเลงเครื่องเป่าของบ้านจรรย์นาฏย์ โดยครูป๊อ คงลายทองกล่าวว่า

บ้านครูเพชรห่อ แต่ก่อนก็มีครูผวนเป่าอยู่นะ ครูผวน ผวน บุญจำเริญนี่แหละแกเป่าปี่ แล้วก็มีความนามสกุลอะไรฉันก็ไม่ออก มีครูผวน บุญจำเริญ ครูรวม แล้วก็บางทีพ่อเทียบเคยไปเป่าให้อยู่ พ่อเทียบเคยไปแต่ก่อนหาคนเป่าปี่ชาวค่อนข้างจะยาก⁷

5. ไพบรณ์ จรรย์นาฏย์, “การถ่ายทอดความรู้ของครูเพชร จรรย์นาฏย์,” สัมภาษณ์โดย สุวิชา พงษ์เกิดลาภ, 20 มิถุนายน 2560.

6. ฉลาก โพธิ์สามต้น, “บรรเลงเพลงเรื่องนางหงส์กับบ้านจรรย์นาฏย์,” สัมภาษณ์โดย สุวิชา พงษ์เกิดลาภ, 5 ธันวาคม 2559.

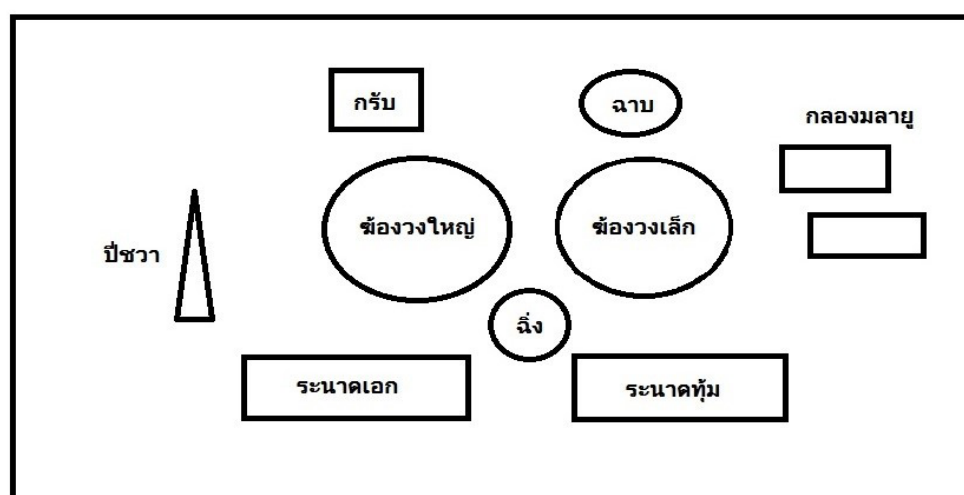
7. ป๊อ คงลายทอง, “นักดนตรีผู้บรรเลงเครื่องเป่าบ้านจรรย์นาฏย์,” สัมภาษณ์โดย สุวิชา พงษ์เกิดลาภ, 8 กรกฎาคม 2559.

นักดนตรีผู้บรรเลงเครื่องเป่าเป็นหลักในบ้านจรรย์นาฏยตั้งแต่สมัยครูเพชร จรรย์นาฏย คือ ครูผวน บุญจำเริญ รวมทั้งครูเทียบ คงลายทอง ก็เคยได้มีโอกาสร่วมบรรเลงเพลงนางหงส์กับบ้านจรรย์นาฏยด้วย ต่อมาเมื่อครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏยเป็นผู้นำวงมีครูรวม สุโข ทำหน้าที่เป็นผู้บรรเลงเครื่องเป่า จนกระทั่งในปัจจุบันเป็นครูพิทักษ์ จรรย์นาฏยที่รับหน้าที่เป่าปี่ชวาอยู่เสมอ

ภาพวงปี่พาทย์นางหงส์บ้านจรรย์นาฏยเมื่อประมาณ พ.ศ.2510
ที่มา: สุวิชา พงษ์เกิดลาภ

การบรรเลงเพลงเรื่องนางหงส์ของบ้านจรรย์นาฏยมีรูปแบบการจัดวงเช่นเดียวกับวงปี่พาทย์พิธีโดยทั่วไปตรงตำแหน่งผู้บรรเลงปี่ในของวงปี่พาทย์พิธีเปลี่ยนเป็นปี่ชวาสำหรับวงปี่พาทย์นางหงส์ มีการใช้กลองทัดกำกับจังหวะในการประโคม และใช้กลองมลายูกำกับจังหวะในการบรรเลงเพลงเรื่องต่าง ๆ ดังเช่นแผนผังต่อไปนี้

แผนผังแสดงการจัดวงปี่พาทย์นางหงส์บ้านจรรย์นาฏย
ที่มา: สุวิชา พงษ์เกิดลาภ

เพลงเรื่องประเภทเพลงนางหงส์ของบ้านจรรย์นาฏยได้ถูกสืบทอดมาตั้งแต่ครูเพชร จรรย์นาฏย โดยมีเพลงนางหงส์ที่สำคัญของบ้าน ได้แก่ เพลงนางหงส์หกชั้น เพลงนางหงส์สามชั้น เพลงนางหงส์สองชั้น เพลงเรื่องแสนสุดสวาท และเพลงเรื่องเทพบรรทม หากมีการบรรเลง

ปีพาทย์นางหงส์งานใดก็จะต้องนำเพลงต่าง ๆ เหล่านี้ไปบรรเลงประกอบศพด้วยเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพลงเรื่องเทพบรรทมที่มีการบรรเลงเดี่ยว
ระนาดเอกอวดฝีมือด้วย ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏ ได้อธิบายว่า

เวลาเล่นมันก็เริ่มจากนางหงส์หกชั้นก่อนนะ แล้วแต่จะออกเพลงอะไร รุ่นผมก็ต่อจากคุณพ่อที่ต่อจากครู
เพชรอีกที เขาก็จะให้เดี่ยวระนาดเทพบรรทมเลย หกชั้นเสร็จเราเดี่ยวระนาด คือมาสามชั้นนี้เราไม่ได้ตีหมุ่ เดี่ยวเสร็จ
ก็ออกเพลงเร็ว เพลงฉิ่ง ออกเพลงเร็วอีกรอบด้วย เพลงฉิ่งมูล่ง ตามฟอร์มเรื่องนางหงส์เลย ตามรูปแบบโบราณนะ อีก
เรื่องก็มีเพลงเรื่องแสนสุดสวาท แล้วออกเพลงเร็วมัดตีนหมุ่ก็ได้ ดูเสียงแล้วก็กล่าไม่ให้นั้นเยอะเกินไป⁸

เพลงเรื่องเทพบรรทมของบ้านจรรย์นาฏถือเป็นเพลงที่มีความโดดเด่นน่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะเป็นเพลงที่ครูเพชร จรรย์นาฏได้ร้อยเรียง
และประพันธ์เดี่ยวระนาดเอกไว้ในเพลงนี้ด้วย ประกอบด้วยเพลงนางหงส์ หกชั้น เดี่ยวระนาดเอกเพลงเทพบรรทม สามชั้น เพลงเร็ว เพลงฉิ่ง
เพลงเร็ว เดี่ยวเพลงฉิ่งมูล่ง เพลงสิบสองภาษา เพลงเร็วบรรทัด และลูกหมุด แสดงให้เห็นความสามารถขั้นสูงของผู้บรรเลงได้อย่างเต็มที่ ทั้งยังรักษารูป
แบบการบรรเลงเพลงเรื่องนางหงส์แบบโบราณเอาไว้เป็นอย่างดี

ผลสรุปการดำเนินการวิเคราะห์/ การอภิปรายผล

จากการศึกษาระเบียบวิธีการบรรเลงเพลงเรื่องนางหงส์ของบ้านจรรย์นาฏ ผู้วิจัยพบว่ามีเพลงเรื่องนางหงส์ที่สำคัญโดดเด่นอยู่ด้วยกัน
5 เพลง ได้แก่ เพลงนางหงส์ หกชั้น เพลงนางหงส์ สามชั้น เพลงนางหงส์ สองชั้น เพลงเรื่องแสนสุดสวาท และเพลงเรื่องเทพบรรทม มีการร้อยเรียง
เพลงต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยยึดหลักการแบบโบราณ ได้แก่ เพลงนางหงส์ เพลงสามชั้น เพลงเร็ว เพลงฉิ่ง เพลงภาษา เพลงเร็ว และลงจบด้วยลูกหมุด
การบรรเลงออกเพลงเร็วและเพลงฉิ่งคำนึงถึงบันไดเสียงเป็นสำคัญ รวมทั้งใช้เพลงที่มีลีลาของเพลงสอดคล้องกันด้วย

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า เพลงเรื่องเทพบรรทมถือเป็นเพลงเรื่องนางหงส์ที่โดดเด่นที่สุดของบ้านจรรย์นาฏ เพราะมีการบรรเลงเดี่ยวระนาด
เอกที่ต้องอาศัยทักษะฝีมืออย่างยิ่ง แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า นักดนตรีของบ้านจรรย์นาฏเป็นผู้มีฝีมือทางด้านดนตรีอันเป็นเลิศ

ข้อเสนอแนะ

เพลงเรื่องนางหงส์ของแต่ละสำนักถือเป็นภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่า และยังคงมีเพลงเรื่องนางหงส์ของสำนักดนตรีอื่น ๆ เช่น สำนัก
เสนาะดุริยางค์ บ้านพาทย์รัตน ควรค่าแก่การศึกษาค้นคว้าเพื่อเป็นประโยชน์กับคนรุ่นหลังต่อไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. *สังคีตนิยม 1*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2526.
- ฉลาก โพธิ์สามต้น. “บรรเลงเพลงเรื่องนางหงส์กับบ้านจรรย์นาฏ.” สัมภาษณ์โดย สุวิชา พงษ์เกิดลาภ. 5 ธันวาคม 2559.
- บุญช่วย แสงอนันต์. “การใช้หน้าทับในเพลงนางหงส์.” สัมภาษณ์โดย สุวิชา พงษ์เกิดลาภ. 21 ตุลาคม 2559.
- بيب คงลายทอง. “นักดนตรีผู้บรรเลงเครื่องเป่าบ้านจรรย์นาฏ.” สัมภาษณ์โดย สุวิชา พงษ์เกิดลาภ. 8 กรกฎาคม 2559.
- พิทักษ์ จรรย์นาฏ. “เพลงเรื่องเทพบรรทมที่มีการเดี่ยวระนาดเอกอวดฝีมือ.” สัมภาษณ์โดย สุวิชา พงษ์เกิดลาภ. 6 ตุลาคม 2560.
- ไพรัตน์ จรรย์นาฏ. “วงปีพาทย์บ้านจรรย์นาฏ.” สัมภาษณ์โดย สุวิชา พงษ์เกิดลาภ. 20 เมษายน 2558.
- ไพรัตน์ จรรย์นาฏ. “การถ่ายทอดความรู้ของครูเพชร จรรย์นาฏ.” สัมภาษณ์โดย สุวิชา พงษ์เกิดลาภ. 20 มิถุนายน 2560.
- มนตรี トラโมท และวิเชียร กุลตันท์. *ฟังและเข้าใจเพลงไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยเชม, 2523.

8. พิทักษ์ จรรย์นาฏ, “เพลงเรื่องเทพบรรทมที่มีการเดี่ยวระนาดเอกอวดฝีมือ,” สัมภาษณ์โดย สุวิชา พงษ์เกิดลาภ, 6 ตุลาคม 2560.